

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Het ideaal van Thatchers kleinkinderen: het verlangen naar een ouderwetse jeugd

Onder het bewind van Thatcher kreeg het casinokapitalisme een kans en ontstond een sterke individualistische en egoïstische houding die de samenleving ontwrichtte. Goedbedoelde interventies van de sociaaldemocratische regering hebben dit proces eerder versterkt dan getemperd. Onder Thatchers kleinkinderen groeit nu het verlangen naar een ouderwetse jeugd.

---

door *Patrick van Ijzendoorn*

De auteur (1971) studeerde journalistiek en politicologie. Vanuit Londen correspondeert hij voor *De Groene Amsterdammer* en de *VPRO Gids*. In 2008 verscheen van zijn hand het boek *Londen denkt* met essays over het publieke debat in Engeland. E-mail: ijzendoorn@groene.nl

EIND VORIG JAAR, TOEN DE CONTOUREN van de recessie duidelijk werden, dacht de Conservatieve schaduwminister van volksgezondheid Andrew Lansley met een opbeurend woord te komen. De economische malaise brengt, zo verklaarde hij, niet alleen misère, zoals het verlies van een baan, maar ook voordelen met zich mee. Mensen zullen minder vaak naar de fles grijpen of duur uit eten gaan en, belangrijker, families zullen meer tijd met elkaar doorbrengen. Het artikel was nog niet op de website van de Conservatieve Partij verschenen, of een grote rel brak uit. Lansley zou dolblij zijn met de haperende economie en daarmee slachtoffers hebben gekwetst. De politicus moest zijn excuses aanbieden en het stuk werd verwijderd. Het fanatisme waarmee Lansleys terloopse pleidooi voor een postmaterialistische houding, of treffender wellicht: een prematerialistische houding, werd afgewezen, typeert de kracht van het materialisme in Engeland.

Natuurlijk heeft het streven naar materieel geluk altijd een belangrijke rol gespeeld in de Angelsaksische cultuur ('De mens streeft niet naar geluk. Dat doet alleen de Engelsman', spotte Nietzsche ooit), maar onder Margaret Thatcher kreeg het casinokapitalisme een kans. Bankiers, beleggers en andere *masters of the universe* vormden de voorhoede. Thatcher was meer een neoliberal dan een conservatief. Ze pleitte weliswaar voor victoriaanse deugden en wist deze in haar eigen leven redelijk te volgen,

Terwijl er bewijzen zijn dat kinderen het best opgroeien in een traditioneel gezin, beschouwden progressieve politici een daarop gebaseerd beleid als discriminerend

maar ze werden op maatschappelijk niveau juist ondermijnd door een meritocratisch individualisme waarbinnen een eigen huis, een dure auto en vier vakanties de zin van het bestaan was. Iemand die na zijn 26e nog de bus pakt, kan zijn leven als mislukt beschouwen, zou ze eens hebben gezegd. De omschakeling komt voortreffelijk tot uiting in het oeuvre van Jonathan

Coe. Van de rommelige, magere maar menselijke jaren zeventig in *The Rotters' Club* tot de roekeloze jacht op geld en faam in *What a Carve Up!* een decennium later.

Hoezeer het thatcherisme natrilt bewees begin dit jaar een rapport van The Children's Society waaruit bleek dat ouders van nu en volwassenen in het algemeen, de kinderen van Thatcher, een sterke 'me first'-houding hebben. Deze egoïstische leefwijze zorgt, zo beweren de onderzoekers van The Good Childhood Inquiry, voor gebroken families, ellebogenwerk in het onderwijs, een gapend gat tussen rijk en arm, onaangenaam gedrag tussen pubers. Dankzij reclamemakers vindt er bovendien een vroegtijdige seksualisering plaats, met 13-jarige vaders en moeders tot gevolg. Materieel gezien hebben Britse kinderen het nog nooit zo goed gehad, maar waar het gaat om een gelukkig bestaan behoren ze samen met hun Amerikaanse lotgenoten tot de minder bedeelde in de westerse wereld. Een jaar geleden kwamen onderzoekers van de Unesco en Public Policy Research tot soortgelijke conclusies.

De schrijver van het rapport, Richard Layard, weet de ontwikkeling onder meer aan de verminderde invloed van de anglicaanse kerk en de teloorgang van het socialisme, wat hij definieert als sociale solidariteit. Dat laatste was van oudsher sterk aanwezig. In arbeiderswijken, bijvoorbeeld, hielden mensen rekening met elkaar, waar ze in de huidige wereld liever een rekening sturen. Ondanks tal van technocratische, legalistische en goedbedoelde interventies heeft de sociaaldemocratische regering weinig

kunnen bereiken waar het gaat om het geestelijke welbehagen van Thatchers kleinkinderen.

Sterker, er is al dan niet bewust bijgedragen aan de ellende. Terwijl er genoeg bewijzen zijn dat kinderen het best opgroeien in een traditioneel gezin, werd een daarop gebaseerd beleid door progressieve politici als discriminerend beschouwd. Vooral kinderen uit de onderklasse — geen analyse van de Engelse maatschappelijke orde kan om het onderwerp ‘class’ heen — zijn daar het slachtoffer van. Wekelijks verschijnen er in de kranten berichten over neergeschoten of -gestoken pubers in de grote steden, waarbij het met name om Britse Jamaicanen gaat. Sociologen hebben geschreven dat bendeleiders voor velen dienst doen als vervangende vaders. Ook veel kinderen uit de blanke onderklasse groeien voor galg en rad op, terend op een dieet van McDonald’s, Burger King en Coca-Cola. De voornaamste taak van docenten is het handhaven van de orde, bemoeilijkt sinds het afschaffen van *caning* (een pak slaag met een rietje, red.) in de jaren tachtig. Buiten de schoolpoorten leiden de kinderen een leven dat geënt lijkt te zijn op *A Clockwork Orange*. De film was lange tijd verboden in Engeland, maar een wandeling door bepaalde achterbuurten vormde een adequate vervanging. Daar lopen de ‘uber-chavs’ rond, zoals ze tegenwoordig worden genoemd, een onhandelbare, onproductieve en ontspoorde klasse, de nieuwe *untouchables*. Wie de serie *Little Britain* kent, krijgt een idee.

Waar in de onderklasse te slecht voor Thatchers kleinkinderen wordt gezorgd, daar worden hun neefjes in comfortabele gezinnen uit de middenklasse juist te veel in de watten gelegd. Dat gebeurt bijvoorbeeld op school, waar de lesstof is aangepast aan de laagste gemeenschappelijke deler. Het stellen van intellectuele eisen aan leerlingen is in de *lovey-dovey* cultuur een anathema. Grammatica is nagenoeg afgeschaft, geschiedenis bestaat grotendeels uit de Henry’s en de Hunnen, terwijl vreemde talen almaar vreemder worden. Dit *dumbing down* houdt verband met het ideologische uitgangspunt dat iedereen moet winnen, fraai omschreven in het boek *All Must Have Prizes* van de journaliste Melanie Phillips. Veel feitelijke kennis hebben ze niet, maar de Rechten van het Kind kunnen ze opdreunen, wat van pas kan komen wanneer de docent streng of veeleisend is. Waar men vroeger stewardess, brandweerman of acteur wilde worden, daar is nu deelname aan *Big Brother* de droom.

Hedendaagse scholieren verlaten amper meer de klaslokalen. Het maken van schoolreisjes is zo’n onderneming geworden dat steeds meer scholen er maar van afzien. Immers, uit angst voor schadeclaims moeten onderwijzers en ouders talloze documenten invullen, en als het even tegenzit aparte verzekeringen afsluiten. Een bezoek aan Tate Modern gaat nog net, maar een wandeling langs de wilde kustlijn van Noord-Devon is bijna

ondenkbaar geworden. Zelfs voor het spelen op de schoolpleinen worden strikte regels opgesteld en er is al een school zonder schoolplein gebouwd. Zwemlessen zijn eveneens te ‘risicovol’. Het risicomijdende gedrag is het grootste obstakel tot het beleven van leerzame puberjaren, de tijd van vallen en opstaan.

De ambitie om pech en ongeluk af te schaffen — een stukje Amerikaanse cultuurexport die ook Nederland is binnengekomen — blijft niet beperkt tot scholen. Integendeel. Britse ouders zijn dermate geobsedeerd door de veiligheid van hun kinderen, dat er wordt gesproken van een *cotton wool generation*. Slechts één op de vijf kinderen speelt wel eens zonder ouderlijk toezicht buiten, bang als men is voor valpartijen, brandnetels of loslopende pedofielen. Het pedagogische devies ‘leave them alone’ van D.H. Lawrence is vergeten. Waar ouders hun kinderen vroeger uit straf huisarrest gaven, daar doen ze dit tegenwoordig uit ‘liefde’. In de centraal verwarmde huizen weten ze zich omringd door computerspelletjes, televisietoestellen, make-upsets en mobiele telefoons. Kinderen eisen het bezit van zulke consumptiegoederen, en ouders verwennen ze, uit angst van verwaarlozing te worden beticht.

Ross Clark, auteur van *How to Label a Goat. The Silly Rules and Regulations that are Strangling Britain*, heeft medelijden met de moderne jeugd. ‘Een kind opvoeden in het hedendaagse Engeland lijkt amper op de kindertijd die ik in de jaren zeventig heb beleefd. Vanaf mijn vierde genoot ik, net als mijn vriendjes, van het rennen door de straten en over de braakliggende terreinen in het dorpje waar ik ben opgegroeid. Tegenwoordig is een kind dat niet voortdurend in de gaten wordt gehouden en achter in de Land Rover van de ene georganiseerde activiteit naar de andere wordt gereden, een buitenbeentje. Dit kan niet goed zijn voor de verbeelding, de onafhankelijkheid en het verantwoordelijkheidsgevoel.’ Sommige paranoïde ouders lezen liever niet het sprookje van Hans en Grietje voor. Niet alleen omdat de wolf eng is en de dwergen politiek incorrect, maar vooral ook omdat het niet verstandig zou zijn voor kinderen om een bos in te gaan, zeker niet zonder mobiele telefoon.

Een jeugd zonder technologie is immers ondenkbaar geworden. Klaslokalen staan vol met schermen en in hun vrije tijd gaan kinderen vriendschappen aan in het virtuele nevenuniversum. Op een bijeenkomst van de Royal College of Psychiatrists werd onlangs gesomberd over een wereld waarin vriendschappen via een klik met de muis kunnen worden gevormd of beëindigd, waar de echte wereld als saai wordt beschouwd en waar kinderen steeds minder vertrouwen op hun fysieke waarnemingen. Internet is de manier geworden om met elkaar te communiceren, wat meestal in gebroken zinnen en een anarcho-Engels pleegt te gebeuren. Gesprekken met

bezorgde ouders verlopen, zo toonde een BBC-documentaire over de moderne opvoeding aan, vrijwel geheel gebiedenderwijs en middels zinnen die uit een of twee woorden bestaan, doorgaans 'Yes' of 'No'. Of 'Dunno'.

De Brits-Poolse socioloog Zygmunt Bauman heeft na zijn emeritaat aan de Universiteit van Leeds enkele boeken, zoals *Liquid Love* en *Liquid Modernity*, geschreven over de transformatie van de vaste naar de vloeibare moderniteit. In laatstgenoemde wereld gaan mensen geen langdurige,

volwassen relaties meer aan, zoekt men op obsessieve wijze naar geluk, dat men onder meer hoopt te vinden in *retail therapy*, waarbij het meer voldoening lijkt te schenken om op de ochtend van tweede kerstdag op de stoep van Oxford Street te liggen dan gezamenlijk te ontbijten. Vloeibaar leven is boven alles een consumptief leven, waarbij

Beetje bij beetje lijkt het tij te keren en groeit het verzet tegen het risicomijdende gedrag en de cultuur van de lage verwachtingen in het onderwijs

andere mensen, net als televisietoestellen, wegwerpgoederen zijn. Het is de 'niet goed, geld terug'-wereld. Simpele tevredenheid is uit.

Beetje bij beetje lijkt het tij te keren en groeit het verzet tegen het risicomijdende gedrag, de verslaving aan computerspelletjes, het dagelijkse huisarrest en de cultuur van de lage verwachtingen in het onderwijs. Ga de natuur in en maak je handen vies, riep de National Trust op. Zelfs de Royal Society for the Prevention of Accidents heeft ingezien dat een gebroken pols of een geschaafde elleboog bij het puberale leerproces hoort. Het symbool hiervan is het boek *The Dangerous Book for Boys* van de gebroeders Hal en Conn Iggulden, later gevolgd door een soortgelijk boek voor meisjes. De Igguldens schreven het boek uit onvrede met het politiek correcte en het belabberde onderwijs. Ter inspiratie voor hun eigen en andere kinderen zetten ze de heldenverhalen van Horatio Nelson, poolreiziger Robert Scott en RAF-piloot Douglas Bader op papier. Het zijn verhalen die zijzelf thuis en op school gehoord hadden, maar die uit het hedendaagse onderwijs als te Brits en niet relevant waren geschrappt.

Ze besloten van het boek een handleiding tot een ouderwetse jeugd te maken. In korte hoofdstukjes leggen ze uit hoe je platte stenen over water kunt laten vliegen, cricket speelt, op romantische wijze een meisje verleidt, een konijn vilt, de wiskundeles verstoort met een papieren vliegtuig of een boomhut bouwt. De echte wereld, immers, is geen beeldscherm, maar de universiteit van het leven. Het verkoopsucces van dit alternatieve studieboek is, net als de hernieuwde populariteit van Enid Blytons avonturenreeks *De Vijf*, een reactie op de trend om kinderen binnen te houden.

Het is niet alleen een geval van Engelse melancholie naar betere tijden, maar creatieve vaardigheden zijn cruciaal om een weg te vinden in een veeleisende maatschappij.

Dit 'conservatieve' prematerialisme vertoont interessante raakvlakken met het progressieve postmaterialisme. Het spirituele brein achter deze stroming is de milieujournalist, puritein en zoöloog George Monbiot, telg van een Conservatieve familie met een Frans-aristocratische achtergrond. In zijn artikelen en boeken keert hij zich tegen het consumentisme en pleit hij voor een soberder leven waarin rekening wordt gehouden met medemens, dieren en het milieu. Een praktische uitwerking daarvan zijn protestacties tegen nieuwe landingsbanen, autowegen en laboratoria voor dierproeven. Conventioneel is de opkomst van de boerenmarkten in de grote steden en een milieubewuster gedrag. Dat laatste werkt in Engeland het beste als het deel uitmaakt van een hype of mode, zoals de milieuvriendelijke boodschappentassen van Anya Hindmarch, die verfraaid zijn met de tekst 'I'm not a plastic bag'. Of verlicht eigenbelang, zoals bij een concert van de progressieve popband Radiohead, waar het veld na afloop niet bedekt was met bierbekers omdat er statiegeld werd geheven.

Een ethisch bestaan is vooral het domein van jongeren uit de gegoede middenklasse, die een leven kunnen leiden dat op treffende wijze is omschreven door Tom Hodgkinson in traktaten als *How to be Idle* en, recent, *The Idle Parent*. Daarin bezingt de decadente geestverwant van Monbiot een lofzang op een rustig, lui en onproductief bestaan, bestaande uit visen, houthakken, wandelen, lezen, luieren en avonden lang sigaretten roken met vrienden. Het is een soort neo-aristocratische levenswijze die, vanwege de bijbehorende kosten of beter: het gebrek aan inkomsten, niet voor iedereen is weggelegd. Echter, op de puinhopen van het neoliberalisme zien sommigen jongeren kans om te ontsnappen aan het thatcheriaanse casinokapitalisme, gecombineerd met de blairiaanse utopie van een risicovrije Brave New World. Een tijdje geleden, op een najaarsdag, klauterde een groep jongeren naar binnen bij een elegant, zes miljoen pond kostend pand aan Upper Grosvenor Street in het Londense Mayfair, op een steenworp afstand van de Amerikaanse ambassade. Om niet op te vallen hadden ze zich, creatief gedacht, verkleed als bouwvakkers. Eenmaal binnen, richtten ze de Da!-groep op en veranderden ze de dertig lege kamers in een open atelier voor kunstenaars en levensgenieters. Ze betaalden de stookkosten, dichtten de lekken in het dak en eten haalden ze voor een grijpstuiver op de (boeren)markt tegen sluitingstijd. Deze kleinkinderen van Thatcher combineerden een ouderwetse hang naar avontuur met een romantisch kunstenaarsbestaan en een progressief sociaalbewustzijn.

Het kan nog.